

2011-04-12

Skogsstyrelsen

Remiss *Kunskapsplattform om hållbart brukande av skog*

Svenska Jägareförbundet får härmed lämna följande yttrande över rubricerad remiss.

Sammanfattning

Svenska Jägareförbundet anser att klövviltstammarna måste förvaltas på en nivå där de samtidigt medger meningsfull jakt, utgör ett potentiellt födounderlag för rovdjuren och bibehåller ett lämpligt betestryck, utan att skogsskadorna blir oacceptabla. Problemet är komplext, men inte omöjligt att lösa. Det krävs dock att man planerar och bedriver skogsskötseln utifrån de av samhället givna förutsättningarna, vilket bland annat omfattar att ta hänsyn till de inhemska stammarna av såväl jaktbart som ickejaktbart vilt. Samtidigt måste viltstammarna regleras mot fodertillgången.

Förbundet ser med tillförsikt fram mot resultatet av att älgförvaltningssystemet, § 30 SVL och miljö kvalitetsmålen revideras parallellt, och dessutom samtidigt som Svenska Jägareförbundet, markägare och brukarrepresentanter diskuterar samförvaltning i god dialog. Här finns stora möjligheter att faktiskt uppnå en ekosystembaserad samförvaltning över gränserna för olika former av markanvändning och förvaltning av naturresurser.

Intrångsbegränsningens omfattning

Svenska Jägareförbundet har nyligen (Svar på remiss om översyn av § 30 SVL) framfört skarp kritik över vilka olika åtgärder som kan räknas in under intrångsbegränsningen. Vidare är Förbundet kritiskt till den nuvarande tillämpningen av lagen, och önskar liksom SKS att lagrummet och tillämpningen förtydligas. Svenska Jägareförbundet anser det inte rimligt att man för mindre objekt skall tvingas avstå från 10 % av värdet, medan man för stora objekt inte behöver avsätta mer än 2 %. Det finns flera skäl för detta. För det första så kommer en åtgärd i form av visad hänsyn, exempelvis i form av lämnad virkesvolym på X m³, att vara av större värde i ett stort än i ett litet objekt. Anledningen är att längden på brynzonen i förhållande till

hyggesarealen snabbt minskar med ökande storlek på objektet. Därmed minskar variationen i landskapet, och variationen i livsmiljöer. Lämnade trädgrupper fyller ett mycket stort värde för biologisk mångfald och rekrytering av löv på stora hyggen, medan värdet är mindre i små objekt. För det andra så är det långt ifrån självklart att ett inkomstbortfall på 10 % av 250 000:- är mindre kännbart för en privat markägare, än vad 2-3 % av 2 000 001:- är för ett multinationellt företag. För det tredje innebär tillämpningen att man genom att avverka stora områden samtidigt minskar intrångsbegränsningen, jämfört med om man avverkat samma avdelningar successivt för att undvika stora hyggen. Detta motverkar flera uttalade mål ur ett biologiskt mångfaldsperspektiv, och kan knappast anses rimligt då behoven av hänsyn är större i stora objekt än i små.

Svenska Jägareförbundet anser att intrångsbegränsningen bör uttryckas som en fast procentsats oavsett areal, vilket skulle förenkla tillämpningen avsevärt. Dagens system ger precis motsatt effekt mot den avsedda sett ur ett mångfaldsperspektiv och med tanke på landskapsbilden. Detta sker på bekostnad av samhällets intressen och de små markägarnas ekonomi. Denna fråga bör utredas från grunden, med syftet för intrånget (optimera miljömålsnyttan) och rättvisaspekter ur ett markägarperspektiv för ögonen.

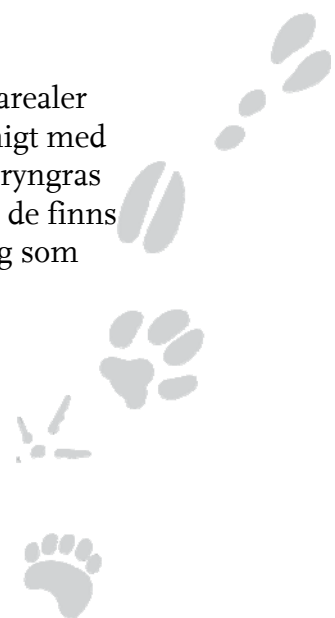
Inventeringar, målluppfyllelse och lagtillsyn

Svenska Jägareförbundet anser att man med självklarhet måste inventera före och efter en åtgärd för att kunna avgöra om tillräcklig miljöhänsyn tagits. Vidare är det nödvändigt att man planerar åtgärden innan den utförs, för att inte värdefulla miljövärden skall gå till spillo. Det gäller isynnerhet då avverkningar utförs vid snötäcke, då det kan vara svårt eller omöjligt för en maskinförare att korrekt identifiera miljövärden.

Svenska Jägareförbundet ser med oro på det minskande antalet fältbesök i samband med avverkningsanmälningar. Länsvisa besöksfrekvenser på enstaka procent innebär att man i princip inte löper någon risk att bli kontrollerad. Detta kan på sikt få allvarliga konsekvenser för miljömålsarbetet.

Klövilt och fodertillgång

Svenska Jägareförbundet instämmer till fullo i det önskvärda i ökade arealer lövskog, blandskog och olikåldriga bestånd. Förbundet är även helt enigt med utredningen om behovet av ökade arealer tallboniteter som faktiskt föryngras med tall. Idag är en viktig förklaring till skadorna på tallungskogar att de finns för små arealer med tillgängligt foder i landskapet. För varje avdelning som

planteras med andra trädslag ökar dessutom betetrycket på de avdelningar som faktiskt föryngras med tall. Detta är en utveckling som måste brytas.

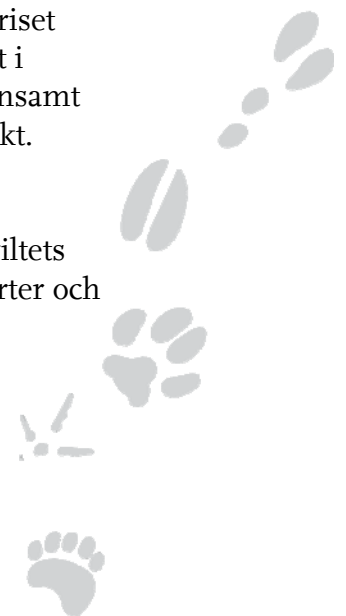
Under 1900-talet samverkade ett minskat skogsbete, ökat trakthyggesbruk och en ny syn på viltförvaltningen till att skapa förutsättningarna för dagens klövviltstammar. Under de senaste decennierna har dock skogsbruket intensifierats alltmer, och förändringarna fortskrider. De skötselmetoder som nu tas i bruk, alternativt tas i bruk i större omfattning, minskar tillgången till foder för klövviltet samtidigt som fodret koncentreras till hyggena, där man inte vill ha viltet.

Ett ökat betetryck på befintligt foder, inklusive plantor och ungskog, är ett ofrånkomligt resultat om man inte skapar tillgång till annat foder. Det kommer inte räcka med att skjuta ner klövviltstammarna för att lösa problemen, såvida vi inte vill utrota klövviltet helt. Det enda alternativet är att aktivt planera markanvändningen, så att det finns tillräcklig tillgång till foder för viltet. Detta ansvar åligger markägaren, utifrån Skogsvårdslagens skrivningar om att skogsbruk skall bedrivas hållbart med behållen biologisk mångfald.

Sammantaget anser Svenska Jägareförbundet att det är fullständigt orimligt att ensidigt anföra att klövviltstammarna skall anpassas efter fodermängden, när vi vet att fodermängden successivt kommer att minska om vi inte vidtar åtgärder för att förhindra att så sker. Förbundet anser att ett av de viktigaste redskapen för att verkligen kunna finna en balans mellan viltstammarna och betesskadorna är kännedom om fodertillgången i landskapet. Utifrån foderprognoser och viltinventeringar planeras sedan skogsskötselåtgärder, foderskapande åtgärder och avskjutning i samverkan. Foderprognoser är av avgörande betydelse för en adaptiv ekosystembaserad förvaltning, inte bara för att planera avskjutningen utan för att aktivt förvalta fodret. De mest kraftfulla åtgärderna för att skapa en mer jämn tillgång till foder kommer att vara val av trädslag, viltanpassad röjning och att planera avverkningarna (tidigare-senarelägga dem), så att man skapa en mer jämn hyggesareal över tiden. Därutöver bör man genomgående försöka undvika att missgynna bärriset inom skogsskötseln. Genom att förvalta klövviltstammarna och fodret i samverkan kommer det att vara möjligt att kombinera hållbart och lönsamt skogsbruk, förvaltning av vår biologiska mångfald och meningsfull jakt.

Effekter av klövvilt på den biologiska mångfalden

Svenska Jägareförbundet välkomnar att remissen lyfter fram att klövviltets bete inte enbart kan ses som negativt, utan kommer att gynna vissa arter och

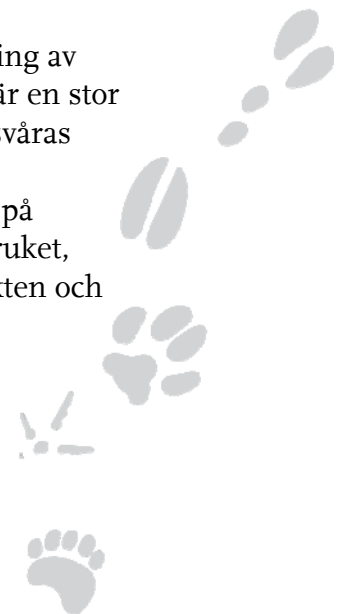
artgrupper på bekostnad av andra. Förbundet instämmer i att sambanden ofta är komplexa och svåra att kvantifiera.

Det stämmer dock inte som anförts att det skulle krävas ”mycket stora klövviltstätheter för att uppnå hävdeffekter” (s. 43); det finns ett antal skandinaviska studier som visar på positiva effekter av betning vid genomsnittliga klövviltstätheter. Möjligen kan uttalandet gälla om man enbart diskuterar klövviltets förmåga att bibehålla ett öppet landskap som inte längre hävdas; här fyller klövviltet snarast en funktion genom att bromsa igenväxning och skapa en mosaik av öppen mark och buskvegetation. I den rena skogsmarken ser det dock annorlunda ut. Mycket av mångfalden som är knuten till skogsbete bärs av betade individer av ris, buskar och träd i fält- och buskskiktet. Här finns därmed en betydligt bättre överensstämmelse mellan klövviltets bete och forna tiders skogsbete. Det finns en växande vetenskaplig litteratur som visar på positiva effekter av medelhårda betstryck på en mikroskala i skogen, dvs. inom provytor eller på betade växtindivider. Det gäller exempelvis betning av älg och kronhjort på bärris, och betning av älg på tall.

En aspekt som glömts bort i remissen är den rumsliga dynamiken i betetrycket. Utöver artiklar som visar på positiva effekter av ett medelhårt betetryck inom provytor finns det ett antal studier som visar att betande klövvilt förändrar artsammansättningen, och vid höga betetryck även minskar den biologiska mångfalden inom provytor. Detta behöver dock långt ifrån vara negativt för den biologiska mångfalden annat än på en mikroskala. Klövviltet betar inte jämnt över landskapet, utan utnyttjar vissa områden mer än andra. Detta ger en mosaik av betetryck, vilket skapar en variation i vegetationsstruktur och artsammansättning på landskapsnivå. Även om man skulle kunna visa på en ändrad artsammansättning, och kanske till och med på en minskad artrikedom, där betet varit hårt, så kan detta mycket väl leda till en ökad biologisk mångfald i landskapet då olika fläckar hyser olika artsammansättning.

Klövvilt och rekrytering av triviallöv

Ofta lyfter man fram de långsiktiga effekterna av minskande rekrytering av asp, rönn och sälj som ett problem. Gamla individer av dessa arter bär en stor del av mångfalden i skogen, och rekryteringen till vuxna träd kan försvåras genom klövviltets bete. Den svenska forskningen på rekrytering av triviallövträd är dock samstämmig- den stora anledningen till bristen på trädbildande individer står att finna i skötselmetoderna inom skogsbruket, inte i klövviltstammarnas storlek eller bete. Särskilt viktiga är tidpunkten och

inriktningen på röjningen och hur täta bestånden är. För att underlätta rekrytering är metoder som Green Tree Retention värdefulla, dvs. att man lämnar grupper av lövträd vid slutavverkningar. I anslutning till dessa grupper kan nytt löv rekrytera, delvis genom att det skyddas fysiskt genom vindfällan. På detta vis kan mångfalden ”hoppa” direkt över från GTR-grupper till de nya rekryterna, och man får även refugier för de lövbundna arterna i landskapet varifrån de sedan kan sprida sig. Sådana refugier är särskilt värdefulla i stora objekt (se intrångsbegränsning ovan).

Den skog vi har idag rekryterades delvis medan vi fortfarande hade ett utbrett skogsbete och plockhuggning. Skogen var därmed betydligt mer lycklig än idag. Det skapade goda förutsättningar för rönn och sälg, som är lågväxta och konkurrenssvaga arter. I en modern, tät och jämförelsevis mörk produktionsskog konkurreras de däremot oftast ut. Rönn och sälg betas hårt i hyggesfasen, men får sedan fysiskt betesskydd av angränsande stammar av mindre smakliga trädslag. För att få rekrytering av trädbildande individer krävs endast att man röjer eller gallrar fram stammarna vid rätt tidpunkt. Den infaller senare än för konventionell röjning av barr, eftersom triviallövet är beroende av barrstammarna som amträd. Möjligen kan detta behöva kombineras med att man ger dem betesskydd, genom att röja så att man skapar rishögar runt de smakliga stammarna. Oavsett betestryck blir det ingen trädbildande rönn i en normal produktionsskog eftersom den är för tät, och sälgen hänvisas till fuktiga miljöer där man skall spara löv enligt den generella miljöhänsynen. Aspen klarar sig bättre mot konkurrens, men överutnyttjas av klövviltet om man tidigt glesar ur bestånden genom röjning. För att rekrytera asp kan det krävas att man lämnar en stor andel asp i de delar av bestånden, där man vill få trädbildande individer. I praktiken skjuter man upp röjningen tills aspen hunnit ur betnings- och brytbar höjd. Vidare visar finska studier att de viktigaste betarna som begränsar rekrytering av asp är sorkar och skogshare, inte klövvilt.

För att föryngra asp, rönn och sälg krävs att man aktivt gynnar dem genom anpassad skötsel. För att slå vakt om den trädburna mångfalden behövs inte heller många individer per hektar, vilket innebär att kostnaderna för en anpassad skötsel för att gynna triviallövet är små. Oavsett detta är det alltså inte klövviltet som är anledningen till minskad rekrytering av triviallövet. Däremot kommer det att krävas större fokus på viltanpassad skötsel, när skogen och skogsbruket ser ut som det gör.

Sammantaget ger dagens klövviltstammar positiva effekter på den biologiska mångfalden i skogen, med betesskador på en acceptabel nivå, under

förutsättning att man ser till att det finns rimligt med foder. Minskar fodertillgången, så kommer med självklarhet betestrycket att öka för samma antal betande djur. Skogsbruket går som anförts ovan för närvarande mot ett allt mer intensivt brukande, och flertalet av de nya skötselåtgärderna minskar tillgången till foder för viltet. Därmed finns en uppenbar risk för att betestrycket blir alltför hårt, med förlust av biologisk mångfald och stora betesskador som följd. Om man skjuter ner klövviltstammarna för att få bort betesskadorna, så finns dock en lika uppenbar risk att man istället får ett alltför svagt betestryck för att upprätthålla den biologiska mångfalden. Detta gäller isynnerhet om man får en vargetablering i ett område där sådan tidigare saknats.

Samförvaltning av älg-foder-biologisk mångfald

Svenska Jägareförbundet anser att det är en självklarhet att tallboniteter bör föryngras med tall. Om så skedde skulle betesskadorna på dagens bestånd minska och den biologiska mångfalden gynnas. Ett ekosystem där det växer tall på alla tallboniteter och med en älgstam som ger ett medelhårt betestryck på bärris och löv, samtidigt som vi har acceptabla skogsskador är vad vi bör eftersträva. På så vis kan vi samtidigt slå vakt om mångfalden, bedriva ett hållbart skogsbruk och utnyttja älgens värde som jaktlig resurs. En verkligt adaptiv förvaltning av systemet älg-foder-biologisk mångfald kräver att vi arbetar dynamiskt med alla tre parametrarna, och försöker finna en långsiktigt stabil balans. Därmed uppfyller skogsbruket också Skogsvårdsslagens krav på att "skogbruk skall bedrivas med behållen biologisk mångfald".

Svenska Jägareförbundet instämmer i huvudsak i skrivningarna på s. 74-77 i rapporten, och välkomnar att utredningen inte lyfter fram viltförvaltning och skogsbruk som motstående och oförenliga intressen, utan som olika former av markanvändning som måste bedrivas i ömsesidig samverkan. Här finns det tveklöst stora behov av kompetensutveckling, exempelvis när det gäller viltanpassad röjning för att minska betesskador och gynna triviallöv och när det gäller klövviltets inverkan på skogens sammansättning och skogsbrukets lönsamhet.

Svenska Jägareförbundet

Hans von Essen
Riksjaktvårdskonsulent

Fredrik Widemo
Naturvårdsstrateg

